

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ У ГАЛУЗІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ

Колодчин Дмитро

*кандидат юридичних наук,
докторант кафедри управління безпеки, правоохоронної та
антикорупційної діяльності ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Київ, Україна*

Актуальність вивчення міжнародно-правових стандартів у галузі захисту прав засуджених в місцях несповоди в Україні пов'язано з новою стратегією у змісті якої це питання набуває особливого значення у зв'язку з реформуванням кримінально-виконавчої системи України та її трансформацією у пенітенціарну систему.

Стандарт (англ. standard — норма, зразок, модель, від франк. standhard, буквально — твердо стояти, з гот. standan — стояти і hardus — твердий, міцний) — документ, що встановлює для загального і багаторазового застосування правила, загальні принципи або характеристики, які стосуються діяльності чи її результатів, з метою досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній галузі [1].

Вітчизняні вчені В. І. Олефір та О. Г. Колб розглядаючи міжнародно-правові стандарти у галузі захисту прав засуджених в місцях несповоди в Україні, на нашу думку запропонували більш звужене їх визначення. Так, дослідники розглядають «міжнародні стандарти захисту прав засуджених як сукупність прийнятих на міжнародному рівні відповідних принципів, конвенцій, рекомендацій та норм, стандартів організації різних сфер діяльності установ виконання покарань» [2, с. 61], виключивши з кола суб'єктів, на яких спрямована дія стандартів, засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, які також потребують міжнародно-правового захисту.

Найбільш повне визначення запропоноване О. І. Іваньковим, який вважає, що під «міжнародно-правові стандартами у сфері забезпечення захисту прав засуджених слід розуміти прийняті або схвалені відповідними міжнародними організаціями у результаті визначеної юридичної процедури принципи, правила, рекомендації і норми, що визначають: порядок і умови реалізації процесу ізоляції осіб, які за рішенням національного суду або компетентного національного державного органу примусово позбавлені

волі; порядок і умови реалізації процесу відбування покарань особами, засудженими національним судом до покарань, альтернативних позбавленню волі; гарантії і процедури захисту їх прав, свобод і законних інтересів на національному рівні або у спеціально для цієї мети створених міжнародних органах; вимоги щодо підбору, підготовки, навчання та діяльності персоналу органів та установ, призначених для примусової ізоляції цих осіб та гарантії їх правового та соціального захисту; вимоги до інших фахівців, які не відносяться до персоналу цих органів та установ, але залучаються для забезпечення їх діяльності» [3, с.45].

На нашу думку, це визначення, незважаючи на певну стилістичну ускладненість, є на сьогодні найбільш точним, і відображає не тільки сутність поняття «міжнародно-правових стандартів у галузі захисту прав ув'язнених та поводження з ними», але й механізми їх створення, а також окреслює коло суб'єктів: а) на яких розповсюджується дія цих стандартів; б) які залучаються до їх реалізації за всіма основними напрямками.

Не менш важливим вважається питання визначення критеріїв класифікації міжнародно-правових стандартів у галузі захисту прав ув'язнених та поводження з ними. За ступенем спеціалізації їх варто розглядати як універсальні так і спеціальні. Перші відносяться до захисту права і свободи людини взагалі. Друга група стандартів приймається спеціально для їх реалізації в місцях несвободи в Україні. Тут особливо виділяються міжнародні документи, які стосуються позбавлення волі і альтернативних покарань, окремих категорій засуджених.

Нам вважається, що ця точка зору є також певною мірою спрощеною та не охоплює всіх характеристик міжнародно-правових стандартів у галузі захисту прав ув'язнених та поводження з ними, що може впливати на якість їх наукового дослідження. Отож вищевикладене дозволяє нам узагальнити всю інформацію і зробити наступні висновки:

1. Відповідно до змісту міжнародно-правових стандартів персонал органів та установ виконання кримінальних покарань включає в себе спеціалізований персонал, зокрема, працівників соціальних служб, медичний персонал, психологів, цивільних осіб, які обіймають керівні посади, і безпосередньо тюремний персонал.

2. Міжнародні стандарти у галузі захисту прав ув'язнених та поводження з ними, розроблені ООН, а також регіональні стандарти як правило містять норми, що визначають загальні правила прийому тюремного персоналу на роботу, стосуються умов їх праці та навчання, виплат тюремним працівникам фінансового забезпечення, необхідних соціальних гарантій, інших винагород і компенсацій.

3. Найбільш повно вимоги до підбору та підготовки персоналу органів та установ виконання кримінальних покарань викладені у

Мінімальних стандартних правилах ООН щодо поводження з ув'язненими 2015 р. (Правилах Мандели).

4. Необхідно зазначити, що всі сучасні класифікації міжнародно-правових стандартів у галузі захисту прав ув'язнених та поводження з ними мають на меті, по-перше, впорядкувати діючі міжнародно-правові стандарти у галузі захисту прав ув'язнених та поводження з ними; по-друге, встановити джерело їх походження і, як наслідок, юридичну силу; по-третє, визначити їх правовий характер та конкретний зміст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2003. Т. 5: П - С. 736 с. URL: <https://leksika.com.ua/12031102/legal/standart> (дата звернення: 15.08.2025).
2. Олефір В. І., Колб О. Г., Рогатинська Н. З. та ін. Кримінально-виконавче право України [у схемах та таблицях] : навч. посіб. / за заг. ред. В. І. Олефіра та. О.Г. Колба. Київ, 2016. 264 с.
3. Іваньков О.І. Міжнародно-правові стандарти у сфері забезпечення захисту прав засуджених до позбавлення волі: дис. ... к-та юрид. наук: 12.00.08 / Класич. прив. універ. Запоріжжя, 2016. 189 с. С. 45